

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на **РАЙНА НИКОЛОВА ЙОСИФОВА**

на тема **“ЕТИКО-ЕСТЕТИЧЕСКИЯТ ЕЗИК КАТО ФОРМА НА ФИЛОСОФСКА СИНТЕЗА”** за присъждане на образователната и научна степен „доктор по философия” (ПН 2.3. Философия, История на философията, н.р-тел доц.д-р **ГЕОРГИ ДОНЕВ**)

от доц. дфн **ТАТЯНА ПЕТРОВА БАТУЛЕВА** –

секция **“История на философските и научните идеи”**, ИИОЗ, БАН

Представеният от Райна Николова Йосифова дисертационен труд „Етико-естетическият език като форма на философска синтеза“ в обем от 205 страници се състои от увод, три глави, заключение, използвана литература, която включва 158 заглавия на български, руски, немски и английски език (от които 104 на кирилица и 54 на латиница). Трудът, обсъден и одобрен за защита на заседание на катедра „Философия“ към Философски факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“, проведено на 27.05.2019 г., представлява опит за историко-философска реконструкция на съвместното концептуализиране на етиката и естетиката и неговите варианти. Райна Йосифова търси закономерностите, ролята и относителната тежест в различните аспекти на тяхното исторически формирало се единение в съзвучие с основни етико-естетически категории като „добро“/„зло“, „красота“/„благо“, „възвишено“/„прекрасно“. Като се опира на автори, отстояващи тезата за необходимостта от преодоляване на условната

изолация и синтетично реконструиране на етиката и естетиката в международен план и коректно се позовава на аналогични изследвания в българската философска култура, дисертантката дава своя глас в подкрепа на езиците, родени от техните пресечни точки, конвергентни пространства и взаимни проекции. Уводът включва всички необходими компоненти: точно формулиране на обекта, предмета, целта (обосноваване възможността и актуалността на етико-естетическия език като форма на философска синтеза) и задачите на изследването; описание на методологическия инструментариум и хронологическите рамки, както и ясно формулирана теза.

В първа глава Райна Йосифова разкрива възможността за един етико-естетически език под формата на философска синтеза, чиято изходна точка е светът на мита, продължаващ и през Сократовата, Платоновата и неоплатоническа традиция в неговия античен, средновековен и ренесансов вариант. Обосновава тезата, че този вариант на етико-естетическа синтеза се реализира във формално-съдържателна структура, в която единението на „красиво“ и „добро“ намира едно от своите най-пълни превъплъщения в митологичния тип мислене като хармония на рационално и ирационално. Във формално-съдържателната парадигма на езика на платонизма моралното се изразява във

вътрешното съдържание, а естетичното се пресъздава чрез идеята за „пропорция“ и „съразмерност“. В своето развитие този идеал, чиято кулминация откриваме в съставния термин *калокагатия*, като идеал за добър и красив човек, в качеството си на морална доминанта на благо, етичното има първостепенно място спрямо естетичното. Една синтетична етико-естетическа реконструкция е налице и в диалектиката на Сократ: твърдение за знанието (*гносис*) и добродетел (*арете*); „майевтиката“ като естетически прием за намиране на достоверно знание, което допринася за моралния ръст на човека.

Не по-малко очевидна е тяхната конвергенция и в ренесансовата хуманистична интерпретация на морала и изкуството, в която култът към свободата у един дръзнал да се равнява на Бога човек намира израз в непреходни образци в изкуството като творбите на Микеланджело, да Винчи и Рафаело; пример за това са и трагедиите на Шекспир, в които етико-естетическият синтез е осъществен на основата на морален избор. Различна е ситуацията с двора на френския крал Луи XIV, в който красотата следва античната идея за „пропорция“ и симетрия, но без присъщото на античността тежнение към „златната среда“ и умереността (като

предпоставка за щастие), т.е. естетическата доминанта е съжителства с етически дефицити.

Във втора глава акцентът основателно е поставен върху етико-естетическата синтеза при Аристотел (а впоследствие и при неоаристотелизма и стоицизма), чиято реализация минава през реконструкция на словесното изкуство в драмата и реториката, като форми на естетическа предметеност в съчиненията „Поетика“, „Реторика“ и „Никомахова етика“. Тук диалогът етично-естетично има няколко лица: естетичното следва подражанието на природата (мимезиса); трагедията и комедията носят морално измерение; чрез изкуството и Аристотеловия подход на „катарзиса“ се поставя акцент върху основните морални категории като „добро“ и „зло“, „морално“ и „неморално“.

Трета глава на дисертацията е фокусирана върху поврата, който критическата трансцендентална философия предивиква във философския език: Кантовото радикализиране на критиката и превръщането на независимия, свободен субект в център и източник на познание; промяната в дискурса на моралната философия на свободата, създаващ един „метафизичен, критичен, рационален и трансцендентален език“. Този език,

обосноваващ нормативност, обвързваща органично етика и естетика, нормативност, с която дори и съвременните контекстуални етики и отвъднормативни форми на красивото са принудени да се съобразяват, остава и днес релевантен в качеството си на “фундамент за всякакъв вид философстване и форма на философски дискурс”. Също така, дисертантката обосновава извода, че Шелинг “може да се приеме за най-значимия философ в немската класическа философия с реконструкцията, която прави той на древногръцкото митологично наследство, като етико-естетическа синтеза”. В края на главата Йосифова въвежда и етико-естетическата синтеза в религиозно-екзистенциалния изказ на Бердяев, чиято концепция за “творчески антропоцентризъм” превръща свободния творчески акт в път към освобождение на човека.

За разработката си Йосифова е използвала богат арсенал от източници - първична и коментарна философска литература на български, руски, английски и немски език. Авторефератът отразява точно приносните моменти на дисертационния труд. Райна Йосифова има 4 публикации по темата на дисертацията, участвала е в 5 национални и докторантски конференции. С фокусирането си върху определящи за философията парадигми, в които се срещат етично и естетично, от една страна, и върху различните езици, задаващи специфичните форми на философска синтеза, от друга, дисертацията има новаторски характер. Затова, като

има пред вид посочените качества на предложения труд и научните приноси, които се съдържат в него, убедено ще гласувам на докторантката Райна Николова Йосифова да бъде присъдена образователната и научна степен степен “доктор по философия”.

08. 09. 2019.

Д о ц . д ф н   Т .

Б а т у л е в а